

PROGRAMA ANÀLISI DE CONFLICTES

Professora Laura Feliu i Martínez

Curs 2009-2010

L'objectiu del curs és analitzar el fenomen dels conflictes internacionals i les seves formes de gestió des d'una aproximació generalista. Entre tots els elements relacionats amb la conflictivitat internacional es farà èmfasi en les causes i processos que porten al desenvolupament de formes nocives de conflicte, especialment en la seva manifestació més destructiva: la guerra.

El programa que es presenta a continuació ha estat elaborat en base a una sèrie d'objectius:

- Emmarcar l'estudi de la conflictivitat dins el marc teòric de les Ciències Socials.
- Proveir de les eines d'anàlisi més adequades, i el suficientment àmplies i abastadores, pel seguiment i comprensió de tot tipus de conflictes (elaboració d'una pauta d'anàlisi dels conflictes).
- Incidir en el caràcter mutable de la realitat conflictual des d'una perspectiva que atorgui una certa perspectiva històrica i que al mateix temps situï l'estat de la qüestió a l'actualitat.
- Emmarcar els conflictes internacionals d'especial importància o més propers dins del marc teòric proposat.
- Posar èmfasi en les vies de resolució de conflictes, intentant introduir aquelles que propugnen l'eradicació total de la guerra.

BLOC I. NOCIONS BÀSIQUES I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Tema 1. Les Ciències Socials, els conflictes internacionals i la violència

Les Relacions Internacionals, els conflictes internacionals i la guerra. Les tres imatges de K. Waltz i d'altres perspectives teòriques. Els estudis sobre la pau i els conflictes des de la investigació per a la pau. Els estudis sobre l'origen de la violència a les Ciències Socials (les explicacions individuals, socials i estructurals).

Tema 2. Les causes de la guerra

Les causes dels conflictes internacionals (causes estructurals, immediates i detonants). Causes internes i externes. El dilema de seguretat. Els estats dèbils i fallits. Les estructures d'oportunitat i els recursos. La racionalitat i els incentius de la violència

Tema 3. El triangle del conflicte

Què és conflicte per a les Ciències Socials? Elements del conflicte (els vèrtex de la relació de conflicte: problema, actors, procés). Els grups armats no estatals. Classificació general dels conflictes. Els conflictes segons la seva visibilitat i tangibilitat. Els conflictes socials perllongats (CSP). Els conflictes segons l'ús de la violència armada (conflicte no violent, conflicte violent, conflicte armat i guerra).

Tema 4. El concepte de guerra

La guerra: criteris quantitatius i qualitatius. Evolució del concepte i dubtes en l'aplicació. Les guerres al voltant del govern i del territori. D'altres criteris (ubicació, parts, mitjans, etc.). Els conceptes d'estratègia, tàctica i logística. El cas del terrorisme.

Tema 5. La dinàmica dels conflictes

El triangle A,B,C. Actituds i percepcions dels actors. Les dificultats de percepció i cognitives. El comportament dels actors. Les possibles fases d'un conflicte. L'ampliació i escalada del conflicte. Espirals i cicles del conflicte. La internacionalització dels conflictes interns. Una proposta de pauta d'anàlisi dels conflictes.

Tema 6. El mapa canviant dels conflictes armats

Evolució històrica del fenomen del conflicte armat. Evolució del complex militar-industrial i la cursa d'armaments. Principals conflictes armats (1945-1989): trets característics. Mapa dels conflictes armats actuals (1990-2009). Les emergències polítiques complexes i les guerres de tercer tipus. El debat sobre les "noves guerres". La seguretat humana i els nous conceptes de seguretat.

Tema 7. Els conflictes i els factors ètnico-cultural i religiós

Significació i origen de concepte ètnia i d'altres relacionats (raça, poble, minoria, etc.). Problemàtiques que planteja l'ús del concepte. Les visions primordialistes vs. instrumentalistes o situacionistes. El terme "grup comunitari". El dret a l'autodeterminació. Els conflictes ètnico-culturals i "civilitzacionals".

Tema 8. Els conflictes i els factors ambientals

Conflictes ambientals i ampliació del concepte de seguretat. L'agenda ambiental i les negociacions mediambientals globals. L'escassetat i repartiment desigual de recursos i la pressió demogràfica. El cas dels conflictes hídrics. Canvi climàtic i seguretat humana.

BLOC II ELS CONFLICTES INTERNACIONALS I L'ACCIÓ DE LA SOCIETAT INTERNACIONAL

Tema 9. Dret Internacional de guerra i dret humanitari

La doctrina de la guerra justa. La reformulació de Michael Walzer. La codificació d'un Dret Internacional de la guerra. Els crims de guerra i contra la humanitat. El cas del genocidi. La creació del Tribunal Penal Internacional. El dret humanitari

Tema 10. El programa de pau de Nacions Unides: diplomàcia preventiva, establiment i manteniment de la pau

De la Societat de Nacions a l'Organització de les Nacions Unides. Algunes problemàtiques terminològiques. *Un Programa de pau* per la postguerra freda. Les expectatives no complertes: del

Suplement a Un Programa de Pau a la guerra d'Sfganistan. El “manteniment” de la pau a través d’organitzacions regionals. Un nou organisme: la Comissió de consolidació de la pau.

Tema 11. El cost de la violència i la prevenció de conflictes armats

L’avaluació de l’impacte dels conflictes: diferents models. Les causes dels conflictes. Els sistemes d’alerta a temps o temprana. El cicle dels conflictes i la maduració dels conflictes. El concepte de prevenció de conflictes. Diplomàcia preventiva i Nacions Unides.

Tema 12. La gestió i resolució de conflictes

La diferència entre gestionar, resoldre i transformar els conflictes. Principis bàsics de la resolució de conflictes. Alguns estudis sobre el sistema del conflicte. El plantejament del problema pels actors: competir, acomodar, evitar, negociar i col·laborar. De la diplomàcia tradicional a la diplomàcia de terreny i de múltiple via.

Tema 13. Les negociacions

Característiques generals del procés negociador. El marge de negociació i les alternatives sense acord. Negociar per posicions o per interessos. Quan negociar?, la maduresa del conflicte. El format de les negociacions (delegacions, secretisme/ publicitat, calendari, comunicació entre les parts i circulació d’informació, agenda). Condicions per a una negociació exitosa.

Tema 14. Actors terciaris, mediació i arbitratge

Aclariments conceptuals (els facilitadors, bons oficiants, mediadors o àrbitres). Noves característiques de la mediació. La problemàtica de la neutralitat: les tipologies de mediadors. Funcions i impacte dels mediadors: la reconfiguració de l’estructura de les negociacions. Pauta d’anàlisi de la mediació. L’arbitratge.

Tema 15. L’endemà del conflicte armat

L’escenari del conflicte després de la seva terminació: els resultats. La consolidació de la pau (el procés de reconciliació, la reconstrucció de les societats). El concepte de pau. Transformació dels conflictes i pau durable. L’aplicació de la justícia: la justícia transicional. Els intents d’eradicació de la guerra.

Tutories integrades

Les activitats docents complementàries consistiran en:

- jocs de rol relatius als conflictes armats treballats a classe, les seves característiques i tècniques de resolució
- activitats audiovisuals vinculades amb la matèria del curs
- comentaris de lectures

SISTEMA D’AVALUACIÓ

El sistema d’avaluació és continu i consistirà en 3 pràctiques i 2 treballs a realitzar al llarg del curs:

Pràctiques: Les 2 primeres es realitzaran individualment i la tercera en grup de com a màxim 4

persones. Cadascuna equival al 20% de la nota final. Trobareu les pautes per a realitzar-les al campus virtual i al servei de reprografia

1. Els discursos de guerra. A lliurar dijous 22 d'octubre
2. Comentari sobre el debat velles-noves guerres. A lliurar dijous 17 de desembre.
3. Comentari oral a classe d'un article teòric a escollir d'entre la bibliografia proposada pel professor.

Treballs: Es realitzaran en grups composts com a màxim per 4 persones. Cadascun equival a un 20% de la nota final. Trobareu les pautes per a realitzar-los al campus virtual i al servei de reprografia

1. Anàlisi del antecedents, el context, i les parts que participen en un conflicte armat a Amèrica Llatina o Àsia. L'alumne escollirà el conflicte i seguirà les indicacions establertes a la pauta proposada pel professor. En aquest treball també s'haurà de definir i classificar el conflicte armat. Extensió màxima: 4 p. A lliurar dijous 19 de novembre
2. Anàlisi de les tècniques de gestió i resolució de conflictes armats aplicades a un conflicte armat a Àfrica o Orient Mitjà (en sentit ampli). L'alumne escollirà el conflicte i seguirà les indicacions establertes a la pauta proposada pel professor. Extensió màxima: 5 p. A lliurar dilluns 18 de gener.

Igualment es tindrà en compte la participació a les classes i als diferents tallers que tindran lloc al llarg del curs.

Bibliografia

Manuales del curs:

- FISAS, V. (2002). *Cultura de paz y gestión de conflictos*, Barcelona, París: Icaria: UNESCO.
- RAMSBOTHAM, O.; WOODHOUSE, T. i MIALL, H. (2005). *Contemporary Conflict Resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts*, Cambridge, UK, Polity Press (2a ed.)
- WALLENSTEEN, P. (2007). *Understanding Conflict Resolution*. Londres: Sage

Bibliografia bàsica:

- AYOOB, M. (1995). *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict, and the International System*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- BERDAL, M. y MALONE, D. (eds.) (2000). *Greed and Grievance. Economic Agendas in Civil Wars*. Boulder: Lynne Rienner.
- BROWN, S., *The Causes and Prevention of War*, Nueva York, St. Martin's Press, 1994.
- CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ, *Anuario CIP 19-*, Madrid, Icaria, 19-.
- DUFFIELD, M., *Las nuevas guerras en el mundo global. La convergencia entre desarrollo y seguridad*. Madrid: La Catarata, 2004 [ed. Orig. 2001].
- FISAS, V. *Procesos de paz y negociación en conflictos armados*, Barcelona, Paidós, 2004.
- HOLSTI, K. J., *The state, war, and the state of war*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
- JOB, B. (ed.) (1992). *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- KAGAN, D., *Sobre las causas de la guerra y la preservación de la paz*. Madrid, México DF: Turner: FCE, 2003 [ed. Orig. 1995].
- KALDOR, M. *Las nuevas guerras*. Barcelona: Tusquets, 2001.
- PRUITT y KIM, S.H. (2004). *Social Conflict: Escalation, Stalemate and Settlement*. Nueva York: McGraw-Hill.
- ROMEVA i RUEDA, R., *Guerra, posguerra y paz. Pautas para el análisis y la intervención en contextos posbélicos o postacuerdo*. Barcelona: Icaria, 2003.
- SIPRI, *SIPRI Yearbook: World armaments and disarmament, 19-*, Oxford, Oxford University Press, 19-.
- TORTOSA, J. M. *El juego global: maldesarrollo y pobreza en el sistema mundial*. Barcelona: Icaria, 2000.
- WALZER, M. *Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos*, Barcelona: Paidós, 2001.

Bibliografia adicional:

- BEJARANO, J. A., *Una agenda para la paz: Aproximaciones desde la teoría de la resolución de conflictos*, Bogotá, Tercer Mundo, 1995.
- BROWN, M. E. (ed.), *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton, Princeton University Press, 1993.
- BURTON, J.; DUKES, F. (ed.), *Conflict: Readings in Management & Resolution*, Londres, Macmillan, 1990.
- BURTON, J. W., *Conflict: Resolution and Prevention*, Nova York, St. Martin's Press, 1990.
- CAMILLERI, J. A.; FALK, J., *The end of sovereignty?: The politics of a shrinkimg and fragmenting world*, Aldershot, Edward Elgar, 1992.
- ENZENBERGER, Hans Magnus. *Perspectivas de guerra civil*. Barcelona: Anagrama, 1994.
- FISHER, Roger. *Más allá de Maquiavelo. Herramientas para afrontar conflictos*. Barcelona: Granica, 1996.
- FISHER, R. y URY W. *Obtenga el sí. El arte de negociar sin ceder*. Ed. gestión, 2000.
- GALTUNG, J., *Paz por medios pacíficos. Paz y conflicto, desarrollo y civilización*. Bilbao:

- Bakeaz/Guernika Gogoratuz, 2003.
- _____, *Tras la violencia, 3R: reconstrucción, reconciliación, resolución*. Bilbao: Bakeaz/Guernika Gogoratuz, 1998.
- GOERTZ, G.; DIEHL, P. F., *Territorial changes and international conflict: studies in international conflict*, London, Routledge, 1992.
- GOTTHEIL, J. y SHIFFRIN, A. *Mediación: una transformación en la cultura*. Barcelona: Paidós mediación, 1996.
- GOTTLIEB, G., *Nation against state: new approaches to ethnic conflicts and the decline of sovereignty*, Nueva York, Council on Foreign Relations Press, 1993.
- GURR, T., *Minorities at Risk: A Global View of Ethnopolitical Conflicts*, Washington, DC, United States Institute of Peace Press, 1993.
- GURR, T.; HARFF, B., *Ethnic Conflict and World Politics*, Boulder, CO, Westview Press, 1994.
- HOLSTI, K. J., *Peace and War: Armed Conflicts and International order, 1648-1989*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.
- IGNATIEFF, M. *El honor del guerrero. Guerra étnica y conciencia moderna*. Madrid: Taurus, 1999.
- JIMÉNEZ, J. J. *La socialización del miedo*. Madrid. Los libros de la catarata, 1998.
- JUDSON, E. *Aprendiendo a resolver conflictos*. Los libros de la catarata, 2000.
- LEDERACH, J. P., *El Abecé de la paz y los conflictos educación para la paz*, Madrid, La Catarata, 2000.
- _____, *Construyendo la paz. Reconciliación sostenible en sociedades divididas*. Bilbao: Bakeaz/Guernika Gogoratuz, 1998.
- MARTÍN BERISTAIN, C. Y PAÉZ, D. *Violencia, apoyo a las víctimas y reconstrucción social*. Fundamentos, 2000.
- MATTHEWS, R. O.; RUBINOFF, A. G.; SETEIN, J. G. (eds.), *International Conflict and Conflict Management: Readings in World Politics*, Ontario, Prentice-Hall, 1988.
- MITCHELL, C. R., *The structure of International Conflict*, Nueva York, St. Martin's Press, 1989.
- MOORE, Christopher. *El proceso de mediación*. Buenos Aires: Granica, 1995.
- MOREAU DEFARGES, Philippe. *Un mundo de injerencias*. Editorial Bellaterra, 1999.
- MULDOON, B. *El corazón del conflicto*. Barcelona: Paidós, 1998.
- MUÑOZ, F. A. *La paz imperfecta*. Universidad de Granada, 2001.
- NICHOLSON, M., *Rationality and the Analysis of International Conflict*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.
- PRINCEN, T., *Intermediaries in International Conflict*, Princeton, Princeton University Press, 1992.
- RICE, E., *Wars of the Third Kind: Conflict in Underdeveloped Countries*, Berkeley, University of California Press, 1988.
- ROJAS MARCOS, L. *Las semillas de la violencia*. Madrid: Espasa Calpe, 1995.
- RUBIO, A. (ed.), *Presupuesto teóricos y éticos sobre la Paz*. Universidad de Granada, 1994.
- RYAN, S., *Ethnic Conflict and International Relations*, Aldershot, Dartmouth, 1990.
- SANDOLE, D. J. D.; MERWE, H. v. d. (eds.), *Conflict Resolution Theory and Practice: Integration and Application*, Manchester, Nueva York, Manchester University Press, 1993.
- SEGURIDAD HUMANA: CONCEPTOS, EXPERIENCIAS Y PROPUESTAS. Número monográfico coordinat per Rafael Grasa i Pol Morillas de la revista *Afers Internacionals*, núm 76 (febrer 2007).
- SILVA, K. M. d.; MAY, R. J. (eds.), *Internationalization of Ethnic Conflict*, Londres, Pinter, 1991.
- SINGER, M.; WILDAVSKY, A., *The Real World Order: Zones of Peace / Zones of Turmoil*, Chatham, N.J., Chatham House, 1993.
- SUARES, M. *Mediación, conducción de disputas, comunicación y técnicas*. Barcelona: Paidós mediación, 1996.
- TOURAINÉ, A. *¿Podremos vivir juntos?* Madrid: Editorial PPC, 1997.
- URRA, J. *Violencia. Memoria amarga*. Madrid: Siglo XXI de España, 1997.
- VÄYRYNEN, R. (ed.), *New Directions in Conflict Theory: Conflict Resolution and Conflict*

Transformation, Londres, etc., Sage, 1991.
VINYAMATA CAMP, E., *Aprender mediación*. Barcelona: Paidós, 2003.

Principals publicacions periòdiques

El conjunt de publicacions periòdiques de Relacions Internacionals fan referència tant a aspectes teòrics de l'anàlisi de conflictes com a l'estudi de casos concrets. Com a principals publicacions especialitzades en el tema dels conflictes internacionals destaquem:

- *Cooperation and Conflict: Nordic Journal of International Studies*. Oslo. Nordic Cooperation Committee for International Politics, 1965- . Trimestral (CC.SS)
- *International Conciliation*. Carnegie Endowment for International Peace (Washington). 1907-1972 (ja no surt) (CC.CC)
- *International Security*. Center for Science and International Affairs. Harvard University. 1976- . Trimestral (CC.SS). Control i ús d'ela força des del punt de vista polític
- *Journal of Conflict Resolution: Research on war and peace between and within nations*. 1957- . Aproximació interdisciplinària a les causes, previsió i resolució de conflictes, tant interpersonals, domèstics, com internacionals.
- *Journal of Peace Research: an interdisciplinary and international quarterly of scholarly work in peace research*. International Peace Research Institute. Oslo. 1964- . Bimensual. Recerca per la pau. Causes i solucions dels conflictes. Aproximació interdisciplinària (CC.SS)
- *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*. 1992- . quadrimestral. Essex. Tracta qüestions de dret, militars i de seguretat dels conflictes armats.
- *Military Review*. US Army Command and General Staff College. Alguns números al Centre Borja
- *Negotiation Journal: on the process of dispute settlement*. 1985- . Aproximació des de la Ciència Política i les Relacions Internacionals.
- *Papeles para la Paz/ Papeles: cuestiones internacionales* 94- . Centro de investigación para la paz (CIP). Trimestral (CC.SS)
- *Tiempo de paz*. Paz y Libertad (Madrid), 1984- . Trimestral (CC.SS)

Recursos Internet

Una llista completa de recursos pot ser consultada a la pàgina web de l'Escola de cultura de pau de l'UAB (<http://escolapau.uab.cat/docencia/recursos.php>).